

ఖుర్ఆన్ ప్రచురణ కొరకు విన్నపం

అల్లాహ్ దయవల్ల అనువాదం, వ్యాఖ్యానాల రూపంలో, తెలుగు, ఉర్దూ, ఇంగ్లీషు భాషలలో 30 భాగాలుగా ఖుర్ఆన్ ప్రచురించడం జరిగింది. ఇప్పుడు ఈ 30 భాగాలను ఒకే సంపుటంలో చేర్చవలసి ఉంది. తెలుగు భాషలో ఖుర్ఆన్ ఒకే సంపుటం గల 5000 కాపీలు ప్రచురించడానికి 6,00,000 ఖర్చు అవుతుంది. ఉర్దూలో 5000 కాపీలు ప్రచురించడానికి 6,00,000 ఖర్చు అవుతుంది, ఇంగ్లీషులో 5000 కాపీలు ప్రచురించడానికి 6,00,000 ఖర్చు అవుతుంది. వీటిలో ఒక భాగం ప్రచురించడానికి 20,000 ఖర్చు అవుతుంది. 30 మంది కలస్తే తెలుగు భాషలో, ఒకే సంపుటంలో ఖుర్ఆన్ మొత్తం ప్రచురించడం సాధ్యం అవుతుంది. ఇది సదభజారీయంగా పరిగణించబడి ఎల్లప్పుడు పుణ్యం లభించే మార్గంగా ఏర్పడుతుంది. ఈ సదావకాశాన్ని వినియోగించుకోవలసిందిగా విన్నవించుకుంటున్నాము.

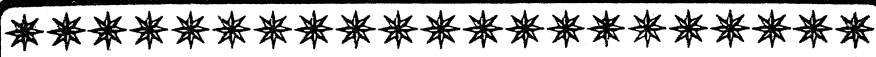
మా వద్ద ఖుర్ఆన్ అనువాదం,
ప్రామాణిక వ్యాఖ్యానాలు 30 విడిభాగాల రూపంలో లభిస్తున్నాయి.

తెలుగు 30 భాగాలు - రూ 300/-
ఉర్దూ 30 భాగాలు - రూ 300/-
ఇంగ్లీషు 30 భాగాలు - రూ 400/-

Contact Address :-
FIKRE AKHIRATH
 (TELUGU MONTHLY)
 Masjid-e-Farooqiyah, Hakeempet, Toli Chowki,
 Hyderabad - 500 008, A.P. Phone : 94407 24403

Rs. 10/-

Printed at:
 Front Line Printers S.No. 276, Sai Krupa Market, Mahboob Mansion, Malakpet, Hyd. (A.P.)

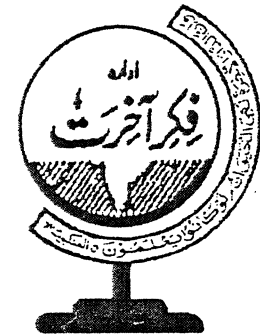

మాస పత్రిక
ఫిక్రె ఆఖిరత్

(పరలోకచింత)

FIKRE AKHIRATH
 Monthly Magazine

فكر آخِرَت

Reg. No. 2164

బిష ఎడిటర్

ముహమ్మద్ హారూన్ అన్నాలీ గారు

సంకలనం: మౌలానా అబ్దుస్సలామ్ ఉమ్రీ

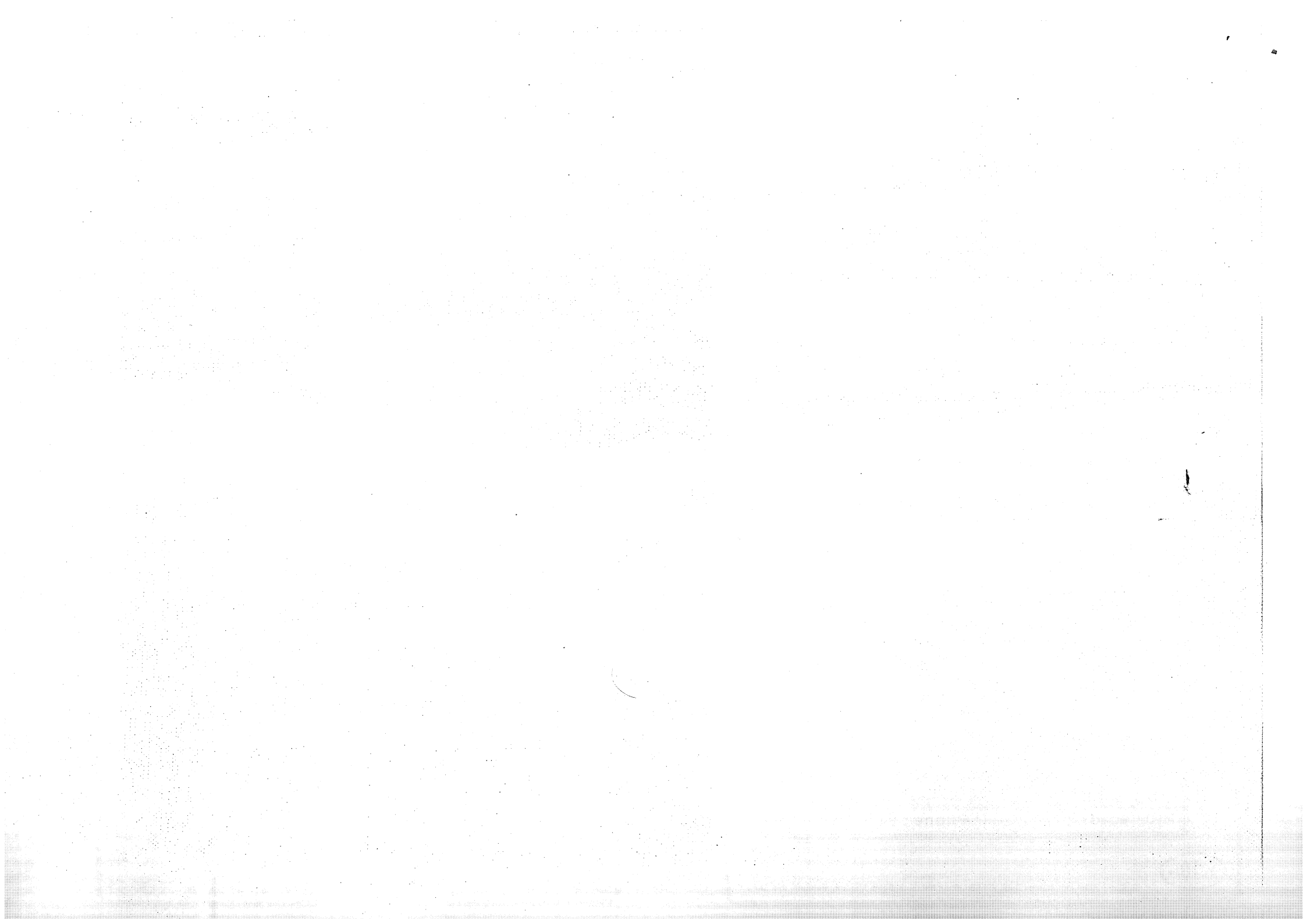
అనువాదం: మౌలానా ముహమ్మద్ జాకిర్ ఉమ్రీ
 9866 752878

ప్రకాశకులు

ఇదారత్ ఫిక్రె ఆఖిరత్

Contact Address :
MOULANA ABDUL SALAM UMRI
 Masjid-e-Farooqiyah, Hakeempet, Toli Chowki, Hyderabad
 - 500 008, A.P. Phone : 94407 24403

రోజా - ఉపవాస వ్రతం - అస్సామ్

ఇస్లాం రెండవ విధిరోజా అంటే ఉపవాస వ్రతం. అసలు రోజాలో ఉన్న రహస్యమేమిటి? నమాజ్ ప్రతిరోజా అయిదు వేళలాజ్ఞాపకం చేసిందాన్నే. ఉపవాస వ్రతం సంవత్సరానికి ఒక సారి ఒక నెలంతా ప్రతి దినం ప్రతి నిమిషం జ్ఞాపకం చేస్తూ ఉంటుంది. రమజాన్ లో ఉషోదయం నుండి సూర్యాస్తమయం వరకు అన్నపానీయాలు సేవించడం నిషేధించబడింది.

మనం రాత్రి చివరిఘడియల్లో ప్రాతః కాలానికి ముందు సహార్ అంటే భోజనం చేస్తూ ఉంటాము. అజాన్ పిలుపు వినగానే భోజనం చేయడం ఆపివేస్తాము. అది ఎంత రుచికరమైన భోజనమైనా, ఎంత ఇష్టమైన భోజనమైనా, ఎంత ఆకలిగా ఉన్నా సరే మన మనసు ఎంతకోరినా సూర్యాస్తమయం వరకు ఏమీ తినేది లేదు. ఇతరులతో ఉన్నా, ఒంటరిగా ఉన్నా, ఇతరులు చూస్తున్నా, చూడక పోయినా ఒక్క నీటి చుక్క అయినా నోట్లోవేయము. ఎందుకంటే అల్లాహ్ చూస్తున్నాడనే విషయం మన మనసుల్లో మెదులుతూ ఉంటుంది. ఈ నిషేధాలు, ఆజ్ఞలు ఒక నిర్దిత సమయం వరకే ఉంటాయి అయితే సూర్యాస్తమయం తర్వాత మనకునచ్చిన ఆహారాన్నీ, పానియాన్ని తినవచ్చు, త్రాగవచ్చు.

భయభక్తులు, అల్లాహ్ ఎల్లప్పుడూ కనిపెట్టి ఉన్నాడనే భయం మరణానంతర జీవితంలో విచారించడం జరుగుతుందనే ధృఢవిశ్వాసం, అల్లాహ్ మరియు అయన ప్రవక్త వట్ల పరిపూర్ణ విధేయతా మొదలైన భావనలు ఈ ఆచరణ వెనుక దాగిఉన్నాయి. ప్రతి సంవత్సరం రమజాన్ వస్తుంది. మనకు మంచిశిక్షణ ఇచ్చి మరీ వెల్తుంది. సత్కార్యాలను చేయమని ప్రోత్సహిస్తుంది. దుష్కార్యాలకు దూరంగా ఉండమని హెచ్చరిస్తుంది. ఈ విధంగా ఒక ముస్లింని ఒక పరిపూర్ణ ముస్లింగా, స్వర్గ ప్రవేశానికి యోగ్యునిగా తయారు చేస్తుంది.

రమజానులో గమనించ దగ్గ మరో విషయం ఏమిటంటే, ఉపవాస వ్రతాన్నీ ప్రతివ్యక్తి వేర్వేరు కాలాల్లో, వేర్వేరు విధానాలతో పాటించడానికి వీల్లేదు. అందరికీ ఒకే విధానం ఒకే సమయం నియమించాడు ఆ అల్లాహ్. రమజాన్ వల్ల ముస్లిం

సమాజానికి ఎన్నోలాభాలు ప్రయోజనాలు కలుగుతాయి. ఈ పవిత్ర నెలలో ముస్లిముల్లో ప్రశాంతత, పవిత్రత, పరిశుద్ధతలు చోటుచేసుకుంటాయి. ముస్లిముల హృదయాలు విశ్వాసం, దైవభీతి, విధేయతాభావాలతో నిండి ఉంటాయి. ప్రత్యేకంగా ముస్లిములు సత్కార్యాల్లో పరస్పరం సహకరించుకుంటారు. ఈ పవిత్ర రమజాన్ నెల ముస్లిములంతా సమానమేనన్నీ ముస్లిములంతా ఒకే సంఘమని ఇందులో ప్రతి ఒక్కరికీ బాధ్యత ఉందనీ గుర్తుచేస్తుంది.

అయితే ముస్లిములు ఒక్క విషయం గుర్తుంచుకోవాలి మనం ఉపవాసం ఉండటంవల్ల అల్లాహ్ కు ఎటువంటి లాభము చేకూరదు. పాటించిన వారికి లాభం, పాటించనివారికి నష్టం చేకూరుతుంది. కొందరు ముస్లిములయి కూడా, దైవాదేశాలను తిరస్కరిస్తూ విచలవిడిగా జీవితం గడుపుతుంటారు. ఇలాంటి ముస్లిములు అల్లాహ్ దృష్టిలో ముస్లిములు కారు. సంక్షిప్తంగా చెప్పాలంటే ఈ పవిత్ర రమజాన్ మాసం ఒక ముస్లింని దైవభీతివరునిగా తీర్చిదిద్దుతుంది. అల్లాహ్ (త) మనందరికీ రమజాన్ సుభాలను సంతోషాలను దీవెనలను పొందేభాగ్యం ప్రసాదించుగాక! అమీన్.

మీ ముస్లిం సోదరుడు

అబ్దుస్సలామ్ ఉమ్రి

ఇ దా ర ఫ కె ఆ ఖి ర త్

హైదరాబాద్ - 500 008, ఆంధ్ర ప్రదేశ్.

రోజా (విధి ఉపవాసాలు)

★ రోజా ఇస్లామీయ ప్రధాన విధుల్లో ముఖ్యమైన విధి :-

عَنِ ابْنِ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْإِسْلَامِ عَلَيَّ خَمْسٌ شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَالْحَجُّ، وَصَوْمُ رَمَضَانَ. رواه البخاري

అబ్దుల్లాహ్ బిన్ ఉమర్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ఉపదేశించారు:

“ఇస్లాం అయిదు విషయాలపై ఆధారపడి ఉన్నది.”

1) కలిమషహాదత్ 2) నమాజ్ స్థాపించుట (3) జకాత్ చెల్లించుట. (4) హజ్ యాత్ర చేయుట. (5) రమజాన్ ఉపవాసాలు పాటించుట. (బుఖారీ)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَعْرَابِيًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ دَلَّيْنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ، قَالَ: “تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَتَقِيمُ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ وَتُؤَدِّي الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ وَتَصُومُ رَمَضَانَ قَالَ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا أُرِيدُ عَلَى هَذَا فَلَمَّا وُلِيَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ “مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا” رواه البخاري

అబూహురైరహ్ (ర) ఉల్లేఖన:- ప్రవక్త (స) వద్దకు ఒక వ్యక్తి వచ్చి “నేను స్వర్గంలో ప్రవేశించేలా, ఏదైనా ఒక సత్కార్యం బోధించండి “అని విన్నవించుకున్నాడు. అప్పుడు ప్రవక్త (స), “అల్లాహ్ ను ఆరాధించు, ఆయనకు ఎవరినీ సాటి కల్పించకు, విధినమాజాలు ఆచరించు, విధిజకాతును చెల్లించు, రమజాను ఉపవాసాలను పాటించు” అని హితబోధ చేసారు. దానికి ఆవ్యక్తి “అల్లాహ్ సాక్షి ఇంతకు మించి నేనేమీచేయను. అని అన్నాడు. ఆవ్యక్తి వెళ్ళిపోయిన తరువాత ప్రవక్త (స), “స్వర్గవాసినీ చూడాలనుకున్నవారు ఇతన్ని చూసుకోండి. “అని అన్నారు. (బుఖారీ)

రోజా ప్రత్యేకత

★ రమజాన్ మాసం ప్రారంభమవగానే స్వర్గద్వారాలు తెరువ బడుతాయి మరియు నరకద్వారాలు మూయబడుతాయి :-

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا دَخَلَ رَمَضَانَ فَتَحَّتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَغُلِقَتْ أَبْوَابُ جَهَنَّمَ وَسُلِّتَ الشَّيَاطِينُ. متفق عليه

అబూహురైరహ్ (ర) ఉల్లేఖన: ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు :- రమజాన్ మాసం ప్రారంభమవగానే ఆకాశ ద్వారాలు తెరువబడతాయి. నరక ద్వారాలు మూయబడతాయి. పైతానులు బధించబడతారు. (బుఖారీ, ముస్లిం)

★ రమజాన్ లో ఉమరహ్ చేసే హజ్ చేసినంత ప్రతిఫలం లభిస్తుంది :-

عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يُحَدِّثُنَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا مَرَأَةَ مِنْ الْأَنْصَارِ سَمَّاهَا ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا لَنَسِيْتُ اسْمَهَا: "مَا مَنَعَكَ أَنْ تَحْبِيَّ مَعَنَا؟" قَالَتْ: لَمْ يَكُنْ لَنَا إِلَّا نَاصِحَانِ لَحَجَّ أَبُو وَلَدِهَا وَابْنُهَا عَلَى نَاصِحٍ وَتَرَكَ لَنَا نَاصِحًا نَنْصُحُ عَلَيْهِ قَالَ: فَإِذَا جَاءَ رَمَضَانَ فَاعْتَبِرِي فَإِنَّ عُمْرَةً فِيهِ تَعْدِلُ حَجَّةً". رواه مسلم

అలా ఉల్లేఖన :- అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అబ్బాస్ ఇలా అంటూ ఉండగా నేను విన్నాను: "ప్రవక్త (స) ఒక అన్నార్ స్త్రీతో ఇలా అన్నారు. "అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అబ్బాస్ (ర) ఆమెపేరు కూడా పేర్కొన్నారు, కాని నేను మరచిపోయాను. "నీవు మాతో హజ్ కు రాకూడదా?" ఆ స్త్రీ ఇలా విన్నవించుకున్నది "మావద్ద రెండు ఒంటెలు ఉన్నాయి. ఒక దాని పై నాభర్త, నాకుమారుడు ఇద్దరూ హజ్ కు వెళ్ళారు, మిగిలిన ఈ ఒక్క ఒంటెను నీళ్ళ కోసం ఉవయోగిస్తాము. "దానికి ప్రవక్త (స) ఇలా అన్నారు. "మంచిది. రమజాన్ మాసం వస్తే ఉమరహ్ చేసుకో" దానికి హజ్ చేసినంత పుణ్యం లభిస్తుంది. (ముస్లిమ్)

★ తీర్పు దినంనాడు ఉవవాసం ఉవవాసకుని కోసం సిఫారసు చేస్తుంది. :-

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "الصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يُشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُ الصِّيَامُ أَيْ رَبِّ مَنَعْتَهُ الطَّعَامَ وَالشَّهْوَةَ فَشَفِّعْنِي فِيهِ، وَيَقُولُ الْقُرْآنُ: مَنَعْتَهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَشَفِّعْنِي فِيهِ، قَالَ: فَيُشَفِّعَانِ". رواه احمد والطريراني

అబ్దుల్లాహ్ బిన్ ఉమర్ (ర) ఉల్లేఖన : ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు. "రోజా మరియు ఖుర్ఆన్ తీర్పుదినంనాడు దాసుని కొరకు సిఫారసు చేయుదురు. రోజా ఇలా అంటుంది "ఓ నా ప్రభూ! నేను ఈ దాసున్ని అన్నపానీయాలకు, మనోవాంఛలకు దూరంగా ఉంచాను. అందువల్ల అతని గురించి నా సిఫారసు స్వీకరించు, ఖుర్ఆన్ ఇలా అంటుంది "ఓ నా ప్రభూ! నేను ఈ దాసుణ్ణి రాత్రివేళ నిద్రకు దూరంగా ఉంచాను. అందువల్ల అతని గురించి నా సిఫారసు స్వీకరించు "అప్పుడు ఇద్దరి సిఫారసులు స్వీకరించ బడతాయి (తబ్ రానీ) (అహ్ మద్)

★ ఉవవాసానికి అనంతమైన ప్రతిఫలం ఉంది :-

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ، إِلَّا الصِّيَامَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْرِي بِهِ، وَالصِّيَامُ جَنَّةٌ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ، فَلَا يَرَفُثُ يَوْمَئِذٍ، وَلَا يُضْحَبُ، فَإِنْ سَابَهُ أَحَدٌ، أَوْ قَاتَلَهُ، فَلْيَقُلْ: إِنِّي أَمْرُؤٌ صَائِمٌ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ، أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا، إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ بِفِطْرِهِ، وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ، فَرِحَ بِصَوْمِهِ. رواه مسلم

అబూహురైరహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు: "అల్లాహ్ (త) ఇలా శెలవిస్తున్నాడు" మానవుని ప్రతి సత్కార్యం అతని కొరకే ఒక్క ఉవవాసం తప్ప రోజా నా కొరకే అందువల్ల నేనే దాని ప్రతి ఫలం ప్రసాదిస్తాను. రోజా డాలువంటిది. కనుక మీలో రోజా ఉన్నవారు దుర్బాషలాడరాదు. బూతుమాటలు పలుకరాదు. ఎవరైనా తిట్లకు దిగినా, పాట్లాటకు దిగినా, కేవలం నేను రోజాతో ఉన్నాను అని పలకాలి. ఎవరి చేతిలో ముహమ్మద్ ప్రాణం ఉందో ఆయన సాక్షి! ఉవవాసం ఉన్నవాడి నోటి సువాసన తీర్పు దినంనాడు అల్లాహ్ కు ముష్కే కన్నా ప్రియమైనదిగా ఉంటుంది. ఉవవాస ప్రతుని కొరకు రెండు సంతోష సమయాలు ఉన్నాయి. ఒకటి ఉవవాసం విరమించినపుడు, రెండు తన ప్రభువును కలసి రోజాకు బదులుగా తన ప్రభువు నుండి బహుమానం పొందినపుడు సంతోషిస్తాడు. (ముస్లిమ్)

★ ఉవవాసకుల కోసం స్వర్గంలో ఒక ప్రత్యేకమైన ద్వారం ఉంది. దాని పేరు

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ: "رَحْمَتِي" فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ، يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ. متفق عليه

సహల్ బిన్ సఅద్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు. స్వర్గంలో ఒక ద్వారం ఉంది. దానిపేరు రయ్యాన్. తీర్పు దినంనాడు ఉవవాస కులు ఈద్వారం గుండా ప్రవేశిస్తారు. వీరు తప్ప ఇతరు లెవ్వరూ అందులో ప్రవేశించరు. (బుఖారీ, ముస్లిమ్)

★ అల్లాహ్ (త) రమజాన్ నెలంతా ప్రజలకు నరకవిముక్తి ప్రసాదిస్తూ ఉంటాడు :-

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا كَانَتْ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ، صَفَدَتِ الشَّيَاطِينُ وَمَرَدَةُ الْجِنَّ، وَعَلَقَتِ أَبْوَابَ النَّارِ، فَلَمْ يَفْتَحْ مِنْهَا بَابٌ، وَفُتِحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ، فَلَمْ يُغْلَقْ مِنْهَا بَابٌ، وَنَادَى مُنَادٍ: يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ أَقْبِلْ. وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ. وَاللَّهُ عَتَقَاءَ مِنَ النَّارِ. وَذَلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ. رواه ابن ماجه (ج)

అబూహురైరహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు :- రమజాన్ తొలిరాత్రి నాడే పైలానులను, తల తిరిగిన జిన్నులను బంధించటం జరుగుతుంది. నరక ద్వారాలన్నీ మూయబడతాయి. వాటిలో ఏద్వారమూ తెరచిఉండదు. స్వర్గ ద్వారాలన్నీ తెరువబడతాయి. వాటిలో ఏద్వారమూ మూసి ఉండదు. ఒక ప్రకటించే (దైవదూత) వాడు ఇలా ప్రకటిస్తాడు. “ఓ మంచిని కోరేవాడా! ముందడుగువేయి. (ఆలస్యం చేయకు), ఓ చెడును కోరేవాడా! ఆగిపో. రమజాన్ లో అల్లాహ్ (త) ప్రతిరాత్రి ప్రజలకు నరకవిముక్తి ప్రసాదిస్తూ ఉంటాడు. (ఇబ్నెమాజ)

★ అల్లాహ్ (త) ప్రతిరోజూ ఉవవాసవిరమణసమయంలో ప్రజలకు నరక విముక్తి ప్రసాదిస్తూ ఉంటాడు :-

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَ كُلِّ فِطْرِ عَتَقَاءَ وَذَلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ. رواه ابن ماجه (ج)

జాబిర్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు: “అల్లాహ్ (త) ప్రతిరోజూ ఉవవాసవిరమణ సమయంలో ప్రజలకు నరకవిముక్తి ప్రసాదిస్తూ ఉంటాడు. (ఇబ్నెమాజ)

★ రమజాన్ లో ఉపవాసం పాటించే వారు, రాత్రివేళ ఆరాధించేవారు తీర్పుదినం నాడు సత్యవంతులతో, సాక్షులతో ఉంటారు :-

عَنْ عَمْرٍو بْنِ مَرْةَ الْخُثَيْبِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَأَيْتَ إِنْ شَهِدْتُ أَنْ لِي

إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ، وَصَلَّيْتُ الصَّلَاةَ الْخَمْسَ وَأَدَّيْتُ الزَّكَاةَ، وَصُمْتُ رَمَضَانَ، وَقُمْتُهُ، فِيمَنْ أَنَا؟ قَالَ: مِنَ الصَّادِقِينَ وَالشَّاهِدَاءِ. رواه البرزوايين ماجه وابن ماجه (ج)

అమ్మబిన్ ముర్రహ్ జాహ్ నీ (ర) ఉల్లేఖన :- ఒక వ్యక్తి ప్రవక్త ముహమ్మద్ (స) వద్దకువచ్చి ఇలా విన్నవించు కున్నాడు. “ఓ అల్లాహ్ ప్రవక్తా! ఒకవేళ నేను అల్లాహ్ తప్ప ఆరాధ్యులెవరూ లేరని, తమరు అల్లాహ్ ప్రవక్త అని సాక్ష్యం ఇచ్చి, అయిదు పూటలు నమాజ్ ఆచరిస్తూ, జకాత్ చెల్లిస్తూ, రమజాన్ ఉవవాసాలు పాటిస్తూ రాత్రులు ప్రార్థనలో గడపుతూ ఉంటే నన్ను ఏలా పరగణిస్తారు? “దానికి ప్రవక్త (స) నిన్ను సత్యవంతునిగా, సాక్షిగా పరిగణించడం జరుగుతుందని సమాధానం ఇచ్చారు. (ఇబ్నెమాజ, ఇబ్నెహిబ్బాన్)

ఉపవాసాల ప్రాముఖ్యత

★ రమజాన్ శుభాలను పొందని వాడే దురదృష్టవంతుడు :-

وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلَ رَمَضَانَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ هَذَا الشَّهْرَ قَدْ حَضَرَكُمْ وَفِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ مَنْ حَرَمَهَا فَقَدْ حَرِمَ الْخَيْرَ كُلَّهُ وَلَا يُحْرَمُ خَيْرَهَا إِلَّا كُلُّ مَحْرُومٍ". رواه ابن ماجه (ج)

అనస్ బిన్ మాలిక్ (ర) ఉల్లేఖన :- రమజాన్ నెల ప్రారంభమవగానే, ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు “నిస్సందేహంగా ఈనెలలో ఒక రాత్రి ఉంది. ఇది వేయి నెలల కంటే ఉత్తమమైనది దీన్ని పొందనివాడు శుభాలకు దూరం అవుతాడు. దురదృష్టవంతుడే దీనికి దూరం కాగలడు. (ఇబ్నెమాజ)

★ రమజాన్ నెలను పొంది కూడా క్షమాపణ లభించని వాడు నాశనమవుతాడు :-

عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "أُحْضِرُوا الْمَيْتَرَ فَحَضَرْنَا فَلَمَّا ارْتَقَى دَرَجَةً قَالَ: (أَمِينٌ) فَلَمَّا ارْتَقَى الدَّرَجَةَ الثَّانِيَةَ قَالَ: (أَمِينٌ) فَلَمَّا ارْتَقَى الدَّرَجَةَ الثَّالِثَةَ قَالَ: (أَمِينٌ) فَلَمَّا نَزَلَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ سَمِعْنَا مِنْكَ الْيَوْمَ شَيْئًا مَا كُنَّا نَسْمَعُهُ، قَالَ: إِنْ جِئْتُمْ عَرَضَ لِي فَقَالَ بَعْدَ مَنْ أَذْرَكَ رَمَضَانَ فَلَمْ يَغْفَرْ لَهُ قُلْتُ

(آمين) فَلَمَّا رَقِبْتُ النَّائِبَةَ قَالَ بَعْدَ مَنْ ذُكِرْتُ عَنْدَهُ لَمْ يَصَلِّ عَلَيْكَ فَقُلْتُ
 (آمين) فَلَمَّا رَقِبْتُ النَّائِبَةَ قَالَ بَعْدَ مَنْ ذُكِرْتُ عَنْدَهُ لَمْ يَصَلِّ عَلَيْكَ فَقُلْتُ
 يُدْخِلُهَا الْجَنَّةَ قُلْتُ (آمين) رواه الحاكم

కఆబ్ బిన్ ఉజ్జరహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) తన అనుచరులను మెంబర్ తెమ్మని ఆదేశించారు. మేము మెంబర్ తీసుకువచ్చాము. ప్రవక్త (స) మొదటి మెట్టుపైకి ఎక్కి “ఆమీన్” అన్నారు, మళ్ళీ రెండవ మెట్టుపైకి ఎక్కి “ఆమీన్” అన్నారు. అదేవిధంగా మూడవ మెట్టుపైకి ఎక్కి “ఆమీన్” అన్నారు. ఆతరువాత ప్రవక్త (స) మెంబర్ పై నుండి క్రిందికి దిగగానే మేమిలా విన్నవించుకున్నాము. ఓ అల్లాహ్ ప్రవక్తా! మేము ఈనాడు విన్నట్టు ఇంతకు ముందు ఎన్నడూ వినలేదు. దానికి ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు. “జిబ్రయీల్ (అ) నా వద్దకు వచ్చి “రమజాన్ నెల పొంది కూడా తన పాపాలకు క్షమాపణ పొందని వాడికి వినాశనం తప్పదు “అని అన్నారు. దానికి సమాధానంగా నేను “ఆమీన్” అన్నాను. ఆతరువాత నేను రెండవ మెట్టు పై ఎక్కినపుడు జిబ్రయీల్, “తన ముందు ముహమ్మద్ ప్రవక్త (స) పేరు ప్రస్తావించబడినా, ఆయన పై దరూద్ పంపని వ్యక్తి నశించుగాక! “అని అన్నారు. దానికి సమాధానంగా నేను “ఆమీన్” అన్నాను. ఆతరువాత నేను మూడవ మెట్టుపై ఎక్కినపుడు జిబ్రయీల్ (అ), “వృద్ధాప్యంతో ఉన్న తల్లిదండ్రులను లేదా వారిలోని ఏ ఒక్కరినైనా పొంది, వారి సేవ చేసి స్వర్గం పొందలేని వ్యక్తి నశించుగాక! “అని అన్నారు. దానికి సమాధానంగా నేను “ఆమీన్” అన్నాను.” (హాకిమ్)

★ రోజా (ఉపవాసం) పాటించనివారి భయంకర పర్యవసానం :-

وَعَنْ أَبِي أَسَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "بَيْنَمَا أَنَا نَائِمٌ أَنَاءَ رَجُلَانِ فَأَخَذَا بِضَبْعِي فَاتَّيَبِي جَبَلًا وَغَرًّا فَقَالَا: اصْعَدْ فَقُلْتُ: إِنِّي لَا أَطِيقُهُ، فَقَالَا: إِنَّا سَنَسْهَلُهُ لَكَ فَصَعِدْتُ حَتَّى إِذَا كُنْتُ فِي سَوَاءِ الْجَبَلِ إِذَا بِأَصْوَابِ شِدِيدَةٍ، قُلْتُ: مَا هَذِهِ الْأَصْوَابُ؟ قَالُوا: هَذَا عَرَاءُ أَهْلِ النَّارِ، ثُمَّ انْطَلَقَ بِي فَإِذَا أَنَا بِقَوْمٍ مُعَلَّقِينَ بِعَرَاقِيهِمْ مُشَقَّقَةً أَشَدَّ أَهْمُهُمْ تَسْبِيلَ أَشَدَّ أَهْمُهُمْ دَمًا، قَالَ قُلْتُ: مَنْ هَؤُلَاءِ؟ قَالَ: الَّذِينَ يُفْطِرُونَ قَبْلَ تَحَلُّهِ صَوْمِهِمْ....." . الحديث رواه ابن خزيمة وابن حبان (صح)

అబూ ఉమామ బాహిలీ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా అంటూ ఉండగా నేను

విన్నాను. “నేను వడుకొని ఉన్నాను. నావద్దకు ఇద్దరు వ్యక్తులు వచ్చారు. వారు నా భుజాలు పట్టుకొని ఎత్తెన కొండపైకి తీసుకువెళ్ళారు. ఈ కొండపైకి ఎక్కు దామా! అని వారన్నారు. “నేను ఎక్కలేను” అని నేనన్నాను. మేము మీకొరకు సౌకర్యం చేకూరుస్తామని “వారన్నారు. నేను ఎక్కాను చివరికి కొండ శిఖరాన్ని చేరుకున్నాను. అక్కడ నేను భయంకరమైన అరుపులు కేకలు విన్నాను. ఈ అరుపులు, కేకలు ఎవరివి? అని నేనడిగాను. దానికి వారు ఇవి నరకవాసుల అరుపులు కేకలు, అని సమాధానమిచ్చారు. ఆతరువాత వారు నాతోపాటు ముందుకు సాగారు. అక్కడ కొందరిని తలక్రిందులుగా వ్రేలాడ గట్టి, వారినోర్లు చీల్చి బడ్డాయి. వాటి ద్వారా రక్తం కారుతుంది. “వీరెవరు: “అని నేనడిగాను దానికివారు ఉపవాసం పాటించనివారు.” అని సమాధానం ఇచ్చారు. (ఇబ్నె ఖుజైమహ్, ఇబ్నె హిబ్బాన్)

ఉపవాసం ఖుర్ఆన్ వెలుగులో

★ ఇస్లాం ప్రధానవిధుల్లో ఉపవాసం ఒకవిధి. రోజా పూర్వ జాతులపైకూడా విధించ బడింది. దుష్కార్యాలకు దూరంగా ఉండే, సత్కార్యాలు చేసే శిక్షణ ఇవ్వటమే రోజా అసలు ఉద్దేశం:-

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ (184:2)

విశ్వాసులారా! ఉపవాసం మీ కంటే ముందు జాతులపై విధించబడినట్లు, మీకు విధిగా నిర్ణయించబడింది. దీని వల్ల మీలో భయభక్తులు జనిస్తాయి. (అల్ బఖరహ్ - 183)

★ రమజాన్ పొందిన ప్రతి ముస్లిమ్ నెలంతా ఉపవాసాలు ఉండటం తప్పనిసరి విధి. ప్రయాణీకులు, వ్యాధిగ్రస్తులు ఉపవాసం పాటించటం తప్పని సరి కాదు. అయితే తప్పిన ఆదినాలను రమజాన్ తరువాత పూర్తి చేసుకోవాలి. వ్యాధిగ్రస్తులు, ప్రయాణీకులు ఉపవాసం ఉండకపోవటానికి పరిహారం ఏదీ లేదు. అల్లాహ్ ను ప్రత్యేకంగా ఆరాధించటానికి, సుతింపటానికే రమజాన్ నెల :-

﴿ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ (185:2)

ఖుర్ఆన్ అవతరించబడిన నెల రమజాను నెల. సర్వమానవాళికి మార్గ దర్శకం. రుజుమార్గం చూపే, సత్యాలను వేరు వరిచే స్పష్టమైన ఆదేశాలు గలది. ఇక నుండి రమజాను పొందిన వ్యక్తి ఆనెలంతా విధిగా ఉపవాసం ఉండాలి. కాని వ్యాధి గ్రస్తులు, ప్రయాణీకులు ఈ ఉపవాసదినాలను తరువాత దినాలలో పూర్తి చేయాలి. అల్లాహ్ మీకు సౌకర్యం కలుగ జెయ్యాలనే అభిలషిస్తాడు. మిమ్మల్ని కష్టపెట్టాలని మాత్రం తలంచడు. మీరు ఉపవాసాలను పూర్తి చెయ్యటానికి, అల్లాహ్ మీకు ప్రసాదించిన మహా ఉపదేశానికి మీరు అల్లాహ్ గొప్పతన్నాన్ని కొని యాడటానికి, ఆయనకు మీరు కృతజ్ఞతలు తెలుపుకోవటానికి ఇది ప్రవేశ పెట్టబడింది. (అల్ బఖరహ్ - 185)

★ ప్రవిత్ర రమజానులో రాత్రివేళ భార్యతో సంభోగించటం ధర్మ సమ్మతమే. ఉపవాస విరమణా సమయం నుండి తెల్లవారు జాముకు ముందు వరకుకట్టు బాట్లు మినహాయించడం జరిగింది. అయితే ఏతెకాఫ్ లో ఉన్న వ్యక్తికి రాత్రి వేళ భార్యతో సంభోగించుట నిషిద్ధం :-

﴿ أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِيَّاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَّاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمْ الْحَيْضُ الْآبِئْضَ مِنَ الْحَيْضِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَشِّرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَافُونَ فِي الْمَسْجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾ (184:2)

ఉపవాసకాలంలో రాత్రి సమయాల్లో మీరు మీ భార్యల వద్దకు పోవటం మీకొరకు ధర్మసమ్మతం చెయ్యబడింది. వారు మీకు దుస్తులు, మీరు వారికి దుస్తులు, మీరు రహస్యంగా ఆత్మద్రోహానికి పాల్పడుతున్నారనే విషయం అల్లాహ్ కు తెలిసిపోయింది. అయినప్పటికీ ఆయన మీ అపరాధాన్ని మన్నించాడు. మిమ్మల్ని క్షమించాడు. ఇక నుండి మీరు మీ భార్యలతో సంభోగం చేయవచ్చు. అల్లాహ్ మీ కొరకు ధర్మ సమ్మతం చేసిన సుఖాన్నే పొందండి. మరియు రాత్రి నలుపు రేఖల నుండి ఉషోదయపు ధవళరేఖలు ప్రస్తుటమయ్యే వరకు, మీరు తినండి, త్రాగండి. ఆతరువాత చీకటి వడే వరకు మీ ఉపవాసం పూర్తి చెయ్యండి. అయితే మస్జిదులో ‘‘ఏతెకాఫ్’’ పాటించేటప్పుడు మీరు మీ భార్యలతో సంభోగించకండి. ఇవి అల్లాహ్ విధించిన హద్దులు, వీటి సమీపానికి

కూడా పోకండి. ఈ విధంగా అల్లాహ్ (త) తన ఆజ్ఞలను ప్రజలకు స్పష్టపరుస్తున్నాడు. వారు భయభీతులు కలిగి ఉంటారని. (అల్ బఖరహ్ - 187)

రమజాన్ నెలవంకను చూచే నియమాలు

★ ప్రవిత్ర రమజాన్ నెలవంక చూచి ఉపవాసాలు ప్రారంభించాలి. షాబాన్ చివరిరోజు ఆకాశంలో మబ్బులు వ్యాపించి ఉంటే షాబాన్ 30 రోజులు పూర్తి చేసుకోవాలి. ఒకవేళ రమజాన్ చివరిరోజు ఆకాశంలో మేఘాలు ఉంటే రమజాన్ 30 రోజులు పూర్తి చేసుకోవాలి :-

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَا تُصُومُوا حَتَّى تَرَوْا الْهِلَالَ وَلَا تَفْطِرُوا حَتَّى تَرَوْهُ فَإِنْ غَمَّ عَلَيْكُمْ فَأَقْلُرُوا لَهُ" متفق عليه

అబ్దుల్లాహ్ బిన్ ఉమర్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ఉపదేశించారు: ‘‘చంద్రున్ని చూడకుండా రమజాన్ ఉపవాసాలు ప్రారంభించకండి. ఒకవేళ ఆకాశం మేఘాలమయంగా ఉంటే నెలకు 30 రోజులు పూర్తి చేసుకోండి. (ముత్తఫకున్ అలైహి)

★ ఒక్కముస్లిం సాక్ష్యం ఇచ్చినా ఉపవాసాలు ప్రారంభించవచ్చు :-

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: تَرَأَى النَّاسُ الْهِلَالَ فَأَخْبَرْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي رَأَيْتُهُ فَصَامَ وَأَمَرَ النَّاسَ بِصِيَامِهِ. رواه البخاري (18)

అబ్దుల్లాహ్ బిన్ ఉమర్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రజలు నెలవంక చూసారు. నేను కూడా నెలవంక చూచానని ప్రవక్త (స) కు తెలియపరిచాను. ఆతరువాత ప్రవక్త (స) కూడా ఉపవాసం పాటించారు. ఇతరులకూ ఉపవాసం పాటించమని ఆదేశించారు.

(అబూదావూద్)

★ నెలవంకను చూచి ఈదుఆను పఠించటం ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం :-

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْهِلَالَ قَالَ: "اللَّهُمَّ أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ، رَبِّي وَرَبُّكَ اللَّهُ". رواه الترمذي (18)

తల్హా బిన్ ఉబైదుల్లాహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) నెలవంకను చూచిన తరువాత ఈ దుఆను పఠించేవారు. ‘‘ఓ అల్లాహ్! నీవు మాకు శాంతి భద్రతలు మరియు ఇస్లాం యొక్క చంద్రుని ప్రసాదించు. ఓ చంద్రుడా! నీకూ, నాకూ ప్రభువు అల్లాహ్ యే.

(తిర్మిజి)

★ నెలవంకను చూచి ఉపవాసాలు ప్రారంభించినపుడు, ముగించినపుడు అక్కడి ప్రాంతాన్ని, దేశాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకోవాలి. రమజానులో ఒక దేశం నుండి మరో దేశానికి ప్రయాణం చేసేటప్పుడు. ఉపవాసాల సంఖ్య అధికమైతే, వాటిని పాటించరాదు. లేదా అదనపు ఉపవాసాల సంకల్పంతో పాటించవచ్చు. ఒకవేళ తక్కువైతే ఈద్ పండుగ తర్వాత పూర్తిచేసుకోవాలి :-

عَنْ كُرَيْبِ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ أُمَّ الْفَضْلِ بَعَثَتْهُ إِلَى مُعَاوِيَةَ بِالسَّامِ، فَقَالَ: فَقَدِمْتُ السَّامَ، فَقَطَّيْتُ حَاجَتَهَا وَاسْتَهَلُّ عَلَيَّ رَمَضَانَ وَأَنَا بِالسَّامِ، فَرَأَيْتُ الْهَيْلَالَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ ثُمَّ قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فِي آخِرِ الشَّهْرِ فَسَأَلَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ثُمَّ ذَكَرَ الْهَيْلَالَ فَقَالَ: مَتَى رَأَيْتَ الْهَيْلَالَ؟ فَقُلْتُ: رَأَيْتُهُ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ، فَقَالَ: أَنْتَ رَأَيْتَهُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ! وَرَأَى النَّاسُ وَصَامُوا وَصَامَ مَعَهُ مُعَاوِيَةُ فَقَالَ: لَكِنَّا رَأَيْنَاهُ لَيْلَةَ السَّبْتِ فَلَا نَزَالَ نَصُومُ حَتَّى نَكْمَلَ ثَلَاثِينَ أَوْ نَرَاهُ فَقُلْتُ أَفَلَا تَكْتَفِي بِرُؤْيَيْهِ مُعَاوِيَةُ وَصِيَابِهِ؟ فَقَالَ لَا هَكَذَا أَمَرْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رواه احمد و مسلم والبخاري والدارقطني

కురైబ్ (ర) (ఇబ్నె అబ్బాస్ (ర) గారి సేవకులు) ఉల్లేఖన :- ఉమ్మైఫజల్ (ర) (ఇబ్నె అబ్బాస్ గారి భార్య) అతన్ని షామ్ లో ఉన్న ముఅవియహ్ (ర) వద్దకు ఒక వని మీద పంపించారు. కురైబ్ ఇలా అంటున్నారు. నేను షామ్ వచ్చి వారి వని నెరవేర్చాను. ఇంకా నేను షామ్ లోనే ఉండగా. రమజాన్ నెలవంక కనిపించింది. నేను కూడా రమజాన్ రాత్రి నెలవంకను చూసాను ఆతరువాత రమజాన్ చివరిలో మదీనా తిరిగి వచ్చాను. అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అబ్బాస్ (ర) నెలవంక మీరు ఎప్పుడు చూసారు? అని అడిగారు. దానికి నేను శుక్రవారం రాత్రి చూసాము అని చెప్పాను. నువ్వు చూసావా? అని నన్ను అడిగారు. అవునని, ఇతరులు కూడా చూసారని, అందరూ ముఅవి యహ్ తో పాటు ఉపవాసాలు ప్రారంభించారని అన్నాను. అప్పుడు అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అబ్బాస్ (ర) మేమైతే శనివారనాడు నెలవంకను చూసామని, మేము ఆ ప్రకారం గానే ఉపవాసాలు

పాటిస్తామని, ముప్పది రోజులు పూర్తి చేసుకుంటామని, లేదా నెల వంక చూస్తామని అన్నారు. అప్పుడు “మీకు ముఅవియహ్ (ర) చూడటం, ఉపవాసం పాటించటం చాలదా? అని నేనన్నాను. అప్పుడతను లేడు మాకు ప్రవక్త (స) ఈ విధంగానే ఆదేశించారు అని అన్నారు. (ముస్లిమ్, అబూదావూద్, నసాయి)

★ మేఘాలవల్ల షవ్వాల్ నెలవంక కనబడక ఉపవాసం పాటించిన తరువాత నెలవంక కనబడిందని తెలిస్తే ఉపవాసాన్ని విరమించాలి :-

عَنْ أَبِي عُمَيْرِ بْنِ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ عُمَرَةَ لَهَا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَجُلًا جَاءَ وَإِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْهَدُونَ أَنَّهُمْ رَأَوْا الْهَيْلَالَ بِالْأَمْسِ فَأَمَرَهُمْ: أَنْ يَفْطَرُوا، وَإِذَا أَصْبَحُوا أَنْ يَغْدُوا إِلَى مَصَلِّهِمْ.

رواه البخاري (ج)

అబూ ఉమైర్ బిన్ అనస్ (ర) తన ప్రవక్త (స) సహచరులైన చిన్నాన్నలద్వారా ఉల్లేఖిస్తున్నారు. కొందరు ప్రమాణికులు ప్రవక్త (స) వద్దకు వచ్చి, నిన్న మేము షవ్వాల్ నెలవంకను చూచాము అని సాక్ష్యం ఇచ్చారు అప్పుడు ప్రవక్త (స) తన అనుచరులను ఉపవాసం విరమించమని, మరియు రేపు ఉదయం ఈద్ నమాజాకు ఈద్ ప్రార్థనా స్థలానికి రావలసిందిగా ఆదేశించారు. (అబూదావూద్)

సంకల్పము

★ సత్కార్యాల ప్రతిఫలం సంకల్పంపై ఆధారపడి ఉన్నది :-

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مِمَّا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصَيِّفُهَا أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِيَ هِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ" رواه البخاري

ఉమర్ బిన్ ఖత్తాబ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు. “సత్కార్యాలు కేవలం సంకల్పంపై ఆధారపడి ఉంటాయి మనిషి దేన్ని గురించి సంకల్పించు కుంటాడో, అతనికి అదే ప్రాప్తమవుతుంది. ఎవరు ప్రపంచం కొరకు లేదా, స్త్రీని వివాహమాడటానికి హిజ్రత్ (వలసపోవటం) చేస్తారో, వారి హిజ్రత్ ప్రపంచం కొరకోలేక స్త్రీ కొరకా చేసిన హిజ్రత్ గా వరిగణించబడుతుంది.” (బుఖారీ)

★ చూపుగోలురోజా (ఉపవాసం) సాటికల్పించటానికి సమానం :-

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ صَلَّى يُرَائِي فَقَدْ أَشْرَكَ وَمَنْ صَامَ يُرَائِي فَقَدْ أَشْرَكَ وَمَنْ تَصَدَّقَ يُرَائِي فَقَدْ أَشْرَكَ. رواه أحمد (حسن)

షదాద్ బిన్ అవుస్ (ర) ఉల్లేఖన:- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచిస్తూ ఉండగా నేను విన్నాను. “ప్రదర్శనాబుద్ధితో నమాజ్ చేసే వాడు సాటికల్పించాడు ప్రదర్శనా బుద్ధితో ఉపవాసం పాటించిన వాడు సాటికల్పించాడు. ప్రదర్శనా బుద్ధితో దానం చేసిన వాడు సాటికల్పించాడు. (అహ్మదుద్దీన్)

★ **ఉపవాస సంకల్పం అంటే మనసులోని ఉద్దేశ్యం మాత్రమే. దీనికి ఎలాంటి ప్రత్యేకవదాలు లేవు, విధి ఉపవాససంకల్పం ఫజర్ కంటే ముందుగా చేయటం తప్పనిసరి:-**

عَنْ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ لَمْ يَجْمَعْ الصِّيَامَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلَا صِيَامَ لَهُ». رواه أبو داود والترمذي

హఫ్సా (ర) ఉల్లేఖన : ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు. “ఫజర్ కంటే ముందు ఉపవాస సంకల్పం చేయని వారి ఉపవాసం ఉపవాసంగా పరిగణించబడదు. (అబూదావూద్, తిర్మిజి)

★ **నసీలీ (అదనవు) ఉపవాసాల కొరకు నూర్వుడు వాలకముందు ఎప్పుడైనా సంకల్పం చేసుకోవచ్చు, అదనవు (నసీలీ) ఉపవాసం ఏసమయాన్నయినా, ఏకారణంగానైనా, విరమించుకోవచ్చు:-**

عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ، فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟ فَقُلْنَا: لَا. قَالَ: فَإِنِّي إِذْ أَنْ صَائِمٌ، ثُمَّ أَنَا يَوْمًا آخَرَ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَهْدِي لَنَا حَيْثُ فَقَالَ: أُرِيئِيهِ فَلَقَدْ أَصْبَحْتُ صَائِمًا فَأَكَلْتُ. رواه مسلم

అయిషా (ర) ఉల్లేఖన:- ఒకరోజు ప్రవక్త (స) నా ఇంటికి విచ్చేసి మీదగ్గర (తినటానికి) ఏమైనా ఉందా? అని అడిగారు. “లేదు” అని నేను సమాధానం ఇచ్చాను అప్పుడు ప్రవక్త (స) “అయితే మరి నేను ఉపవాసం ఉన్నట్లే” అని అన్నారు. ఆతరువాత మరోసారి ప్రవక్త (స) మా ఇంటికి విచ్చేసారు. అప్పుడు నేను ప్రవక్తా! హల్వా కానుకగా వచ్చింది అని అన్నాను. దానికి ప్రవక్త (స) “తీసుకురండి ఉదయం నుండి ఉపవాసంతో ఉన్నాను. “అని చెప్పి తృప్తిగా తిన్నారు. (ముస్లిమ్)

సహారీ మరియు ఇఫ్తతాలీ

(ఉపవాస విరమణ) నియమాలు

★ **సహారీ భుజించటంలో శుభం ఉంది, నిద్ర నుండి మేల్కొన్న తర్వాత తప్పకుండా సహారీ భుజించాలి:-**

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السُّحُورِ بَرَكَةً». متفق عليه

అనస్ (ర) ఉల్లేఖన:- ప్రవక్త (స) ఇలా ఉపదేశించారు. “సహారీ భుజించండి, ఎందుకంటే, సహారీ భుజించటంలో శుభం ఉంది. (ముత్తఫకున్ అలైసా)

★ **శుభప్రదమైన రమజాన్ నెలలో ఫజర్ అజాన్ కంటే ముందు సహారీ కొరకు అజాన్ పలుకుట ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం :-**

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ بِلَالًا كَانَ يُؤَدِّنُ بَلِيلًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُوا وَأَشْرَبُوا حَتَّى يُؤَدِّنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ فَإِنَّهُ لَا يُؤَدِّنُ حَتَّى يَطَّلِعَ الْفَجْرُ». متفق عليه

అయిషా (ర) ఉల్లేఖన:- బిలాల్ (ర) రాత్రివేళ సహారీకి ముందు అజాన్ ఇచ్చేవారు. ప్రవక్త (స) ఇలా హితోపదేశం చేసారు. “ఇబ్నె ఉమ్మైమ్ కుర్తూమ్ (ర) అజాన్ ఇచ్చేవరకు తినండి. త్రాగండి ఎందుకంటే ఇబ్నె ఉమ్మైమ్ మక్తూమ్ ఫజర్ సమయం అవకముందు అజాన్ ఇచ్చేవారుకారు. (బుఖారీ, ముస్లిమ్)

★ **ఇస్ఫార (ఉపవాసవిరమణ)లో తొందరపడుట, సహారీ ఆలస్యంగా భుజించుట దైవప్రవక్తల సాంప్రదాయం:-**

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مِنْ أَخْلَاقِ النَّبِيِّ تَعَجُّلُ الْإِفْطَارِ وَتَأَخِيرُ السُّحُورِ وَوَضْعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ فِي الصَّلَاةِ. رواه الطبراني (حسن)

అబూదర్దా (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు. “మూడు విషయాలు దైవ ప్రవక్తల సద్గుణాలు. (1) ఉపవాసవిరమణ సమయాన్ని సాటించుట (2) సహారీ ఆలస్యంగా భుజించుట (3) నమాజులో కుడిచేతిని ఎడమ చేతిపై పెట్టి కట్టుకొనుట. (తబ్ రోసీ)

★ సహారి భుజిస్తూ ఉండగా అజాన్ అయితే వెంటనే తినటం ఆపివేయడానికి బదులు తొందరగా తినాలి:-

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِذَا سَمِعَ أَحَدُكُمْ الْيَدَاءَ وَالْإِنَاءَ عَلَى يَدِهِ فَلَا يَضَعُهُ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَتَهُ مِنْهُ)
 رواه أبو داود (حسن)

అబూహురైరహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ఉపదేశించారు. “మీలోని ఒకరి చేతిలో త్రాగేగిన్నె ఉండగా అజాన్ వింటే, వెంటనే ఆ గిన్నెను విడిచి పెట్టటానికి బదులు తన అవసరాన్ని పూర్తి చేసుకోవాలి. (అబూదావూద్)

★ ఉపవాసవిరమణా సమయం సూర్యాస్తమయం:-

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَهْنَا وَأَدْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَهْنَا وَعَرَبَتِ الشَّمْسُ فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ) تَفْتَحُ عَلَيْهِ

ఉమర్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ఉపదేశించారు. “రాత్రి వచ్చి, వగలు పోయి అంటే సూర్యుడు అస్తమిస్తే, ఉపవాసకులు ఉపవాసాన్ని విరమించాలి.”

(బుఖారీ, ముస్లిమ్)

వివరణ :- సహారి, ఇస్ఫార్లలో ఉన్న ప్రదేశాన్ని, సమయాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకోవాలి.

★ ఖర్జూరంపండ్లతో గానీ, ఎండుఖర్జూరాలతో గానీ, త్రాగే నీటితో గానీ ఉపవాసం విరమించటం ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం, ఉప్పుద్వారా ఉపవాస విరమణ ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం కాదు:-

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُفْطِرُ عَلَى رُطْبَاتٍ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ رُطْبَاتٍ فَعَلَى تَمْرَاتٍ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ حَسَا حَسَوَاتٍ مِنْ مَسَاءٍ. رواه أبو داود (حسن)

అనస్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఖర్జూరపు పండ్లతో ఉపవాసవిరమణ చేసేవారు. అవి లేకపోతే ఎండుఖర్జూరాలతో ఉపవాసాన్ని విరమించే వారు, అవి లేకపోతే మంచినీటి తో ఉపవాసాన్ని విరమించేవారు. (అబూదావూద్, తిర్మిజి)

★ ఉపవాసవిరమణా సమయంలో ఈ దుఆను పఠించటం మున్నాన్ అంటే ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం :-

عَنْ أَبِي عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَفْطَرَ قَالَ: (دَعَبَ الظَّمَا وَأَبْتَلَبَ العُرُوقَ وَتَبَّتْ الأَجْرُ إِنَّ شَاءَ اللهُ). رواه أبو داود (حسن)

అబ్దుల్లాహ్ బిన్ ఉమర్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఉపవాసం విరమించేటప్పుడు ఈ దుఆను పఠించేవారు. “దాహం తీరింది. నరాలు వల్ల బడ్డాయి. ఇన్నాఅల్లాహ్ ప్రతిఫలం తప్పకుండా లభిస్తుంది.” (అబూదావూద్)

★ ఉపవాసకుల కొరకు ఉపవాస విరమణ (ఇస్ఫార్) చేయించే వానికి ఉపవాసకునికి సమానంగా ప్రతిఫలం లభిస్తుంది. :-

عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ فَطَرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَتَقَضَى مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْئًا. رواه الترمذی (حسن)

జైద్ బిన్ ఖాలిద్ జుహనీ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు. “ఎవరు ఉపవాసకునికి ఇస్ఫార్ చేయిస్తారో వారికి కూడా ఉపవాసకునితో సమానంగా పుణ్యం లభిస్తుంది. (తిర్మిజి)

★ ఇస్ఫార్ చేయించే వారి కొరకు ఈవిధంగా దుఆ చేయాలి :-

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَفْطَرَ عِنْدَ قَوْمٍ قَالَ: أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ وَأَكَلْ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ وَتَنَزَّلَتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ. رواه أحمد (حسن)

అనస్ (ర) ఉల్లేఖన :- ఒకసారి మహాప్రవక్త (స) ఒక జాతివారి ఇంట్లో ఉపవాసం విరమించారు. అప్పుడు ఇలా అన్నారు. “ఉపవాసకులు మీవద్ద ఉపవాసం విరమించారు. మరియు సజ్జనులు మీ ఆహారాన్ని భుజించారు. మరియు దైవదూతలు మీపై అవతరించారు. (అహ్మదుద్)

తరావీహ్ నమాజు సిద్ధాంతాలు

★ తరావీహ్ నమాజు వెనుకటి చిన్న చిన్న పాపాలను ప్రక్షాళనచేస్తుంది :-

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَحِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. رواه البخاری

అబూహురైరహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు. “విశ్వాసంతో, ప్రతిఫలాపేక్షతో నమాజులు ఆచరించిన వారి వెనుకటి పాపాలన్నీ క్షమించబడతాయి. (బుఖారీ)

★ రమజాన్ ప్రార్థనలను, తరావీహ్ నమాజులను ఇతర దినాల్లో తహజ్జుద్ లేదా రాత్రి ప్రార్థనలు అని అంటారు, ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం ప్రకారం తరావీహ్ నమాజు 8 రకాతులే. ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయానికి విరుద్ధంగా ఆయితే ఎన్నయినా చదువుకోవచ్చు :-

عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ سَأَلَ عَائِشَةَ؟ كَيْفَ كَانَتْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَمَضَانَ؟ فَقَالَتْ: مَا كَانَ يَزِيدُ فِي رَمَضَانَ وَلَا فِي غَيْرِهِ عَلَى إِحْدَى عَشْرَةَ رُكْعَةً يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْأَلُ عَنْ حُسَيْنٍ وَطُورِلَهِنَّ ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْأَلُ عَنْ حُسَيْنٍ وَطُورِلَهِنَّ ثُمَّ يُصَلِّي ثَلَاثًا تَمْتَعًا عَلَيْهِ

అబూ సల్మా బిన్ అబ్దుర్రహ్మాన్ (ర) ఆయిషహ్ (ర)ను ప్రవక్త (స) రమజాన్ లోని రాత్రి నమాజులు ఎలా ఉండేవని ప్రశ్నించారు? దానికి ఆయిషహ్ (ర) “ప్రవక్త (స) రమజాన్ రాత్తులలో (తరావీహ్) ఇతర దినాల్లో (తహజ్జుద్) 11 రకాతులకంటే ఎక్కువ చదివే వారు కారు. 4 రకాతులు చదివేవారు. అవి చాలా గొప్పగా ఉండేవి, ఆతరువాత మళ్ళీ 4 రకాతులు చదివేవారు అవి కూడా చాలా గొప్పగా ఉండేవి ఆతరువాత 3 రకాతులు విత్త చదివేవారు. (బుఖారీ, ముస్లిమ్)

★ తరావీహ్ నమాజు సమయం ఇషా తరువాత నుండి ఉషాదయానికి ముందు వరకు ఉంది, తరావీహ్ నమాజు రెండేసి రకాతులు చేయడమే ఉత్తమం, విత్త ఒక రకాతు వేరుగా చదవడం కూడా ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయమే :-

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فِيمَا بَيْنَ أَنْ يَفْرَغَ مِنْ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى الْفَجْرِ إِحْدَى عَشْرَةَ رُكْعَةً يُسَلِّمُ مِنْ كُلِّ رُكْعَتَيْنِ وَيُؤْتِرُ بِوَأَحَدَةٍ - تَمْتَعًا عَلَيْهِ

ఆయిషహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇషా నమాజుకు ఫజర్ నమాజుకు మధ్య 11 రకాతులు నమాజుచేసే వారు. రెండేసిరకాతులు చేసేవారు చివరగా ఒకరకాతు చదివేవారు. (బుఖారీ, ముస్లిమ్)

★ ఒక తహజ్జుద్, మరియు ఒక సలామ్ తో 3 రకాతులు విత్త చదవటం ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం (సున్నత్), మొదటిరకాతులో సూరహ్ “అలా”, రెండవ

రకాతులో సూరహ్ “కాఫిరూన్” మరియు మూడవ రకాతులో సూరహ్ ఇఖ్లాస్ వరించటం ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం :-

وَعَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ فِي الرُّكْعَةِ سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى، وَفِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ: قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، وَفِي الثَّالِثَةِ: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، وَلَا يُسَلِّمُ إِلَّا فِي آخِرِهِنَّ. رواه الترمذی (ج)

ఉబయ్ బిన్ కఅబ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) విత్త మూడు రకాతులలోని మొదటి రకాతులో సూరహ్ అలా, రెండవ దానిలో సూరహ్ కాఫిరూన్, మూడవ దానిలో సూరహ్ ఇఖ్లాస్ ను వరించేవారు, మరియు మూడవ (చివరి) రకాతు తరువాత సలామ్ పలికి ముగించేవారు. (నసాయి)

★ మగ్రిబ్ నమాజులా రెండు తహజ్జుద్ లు, ఒక సలామ్ ద్వారా మూడు రకాతులు విత్త ఆచరించడం సరికాదు :-

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَوْتِرُوا بِثَلَاثٍ أَوْ تِرْوَا بِخَمْسٍ أَوْ بِسَبْعٍ وَلَا تَسْبِّهُوا بِصَلَاةِ الْمَغْرِبِ. رواه الدرر القطنی

అబూహురైరహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- విత్త మూడు రకాతులు, అయిదు లేదా ఏడు రకాతులు చదవండి. మగ్రిబ్ నమాజులా చదవకండి. (దారుఖుతునీ)

ఉపవాసాలు వదిలే సందర్భాలు

★ ప్రయాణ స్థితిలో ఉపవాసవ్రతం పాటించటం, పాటించకపోవటం రెండూ ధర్మనమ్మత మే :-

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنَّ حَمْرَةَ بِنَ عَمْرٍو الْأَسْلَمِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَأَصُومُ فِي السَّفَرِ؟ وَكَانَ كَثِيرَ الصِّيَامِ فَقَالَ: (إِنْ شِئْتَ فَصُمْ وَإِنْ شِئْتَ أَفْطِرْ) تَمْتَعًا عَلَيْهِ

ఆయిషహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- హమ్ జిబ్ అమ్ అస్లమీ (ర) ప్రవక్త (స) ను “ప్రయాణ స్థితిలో నేను ఉపవాసం ఉండవచ్చా? అని అడిగారు. ఎందుకంటే అతను తరచు ఉపవాసాలు పాటించేవారు. దానికి ప్రవక్త (స) “నీవుకోరితే ఉండులేకపోతే ఉండకు. అని సమాధానం ఇచ్చారు. (బుఖారీ, ముస్లిమ్)

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَتْ عَشْرَةٌ مَضَتْ مِنْ رَمَضَانَ فَمِنَّا مَنْ صَامَ وَمِنَّا مَنْ أَفْطَرَ فَلَمْ يَجِبِ الصَّائِمُ عَلَى الْفَاطِرِ وَلَا الْفَاطِرُ عَلَى الصَّائِمِ. رواه مسلم

అబూసయ్యాద్ ఖుద్రి (ర) ఉల్లేఖన :- 16వ ఉపవాసనాడు మేము ప్రవక్త (స) వెంట జిహాద్ కొరకు బయలు దేరాము. మాలో కొందరు ఉపవాసం ఉన్నారు, మరి కొందరు ఉపవాసం లేరు. ఉన్నవారు లేని వారిని విమర్శించ లేదు. లేనివారు ఉన్నవారిని విమర్శించలేదు. (ముస్లిమ్)

★ హైజ్ (బహిషు) నిసాస్ (ప్రసవం తరువాతిదశ) లలో ఉన్న స్త్రీలు ఉపవాసములు ఉండరాదు. ఈ దశలు పూర్తయిన తరువాత వదలివేసిన ఉపవాసాలను రమజాన్ తరువాతి నెలలో పూర్తిచేసుకోవాలి, బిడ్డకు పాలువట్టే స్త్రీ గర్భవతి ఉపవాసాలు వదలివేయవచ్చు. తరువాత వాటిని పూర్తి చేసుకోవాలి :-

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تَصَلِّيْ وَلَمْ تَصُمْ. فَلَيْلِكَ مِنْ نَقْصَانِ دِينِهَا) رواه البخاري

అబూసయ్యాద్ ఖుద్రి (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు. "స్త్రీ బహిష్టుకాలంలో నమాజు చదవలేదు. రోజూ ఉండలేదు. ఇదే అమె ధార్మిక లోపం. (బుఖారీ)

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ الْكُوفِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنِ الْمَسَافِرِ الصَّوْمَ وَشَطْرَ الصَّلَاةِ وَعَنِ الْخُبْلَى وَالْمَرْضِعِ الصَّوْمَ) رواه احمد وابوداود والترمذى وابن ماجه (حسن)

అనస్ బిన్ మాలిక్ అల్ కుఫి (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు. "అల్లాహ్ ప్రయాణికునికి ఉపవాసాలు వాయిదా వేసే, నమాజు సగం చదివే అనుమతి ఇచ్చాడు. గర్భవతికి, పాలువట్టే స్త్రీకి ఉపవాసాలు వాయిదా వేసే అనుమతి ఇచ్చాడు. (అహ్మద్, అబూదావూద్, నసాయి, ఇబ్నెమాజ తిర్మిజి)

తప్పిపోయిన రోజులను

పూర్తి చేసుకునే సిద్ధాంతాలు

★ తప్పి పోయిన ఉపవాసాలను రాబోయే రమజాన్ కి ముందు ఏప్పుడైనా పూర్తి చేసుకోవచ్చు :-

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ يُكْرَهُ عَلَيَّ الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَ فَمَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقْضِيَ إِلَّا فِي شَعْبَانَ. متن عليه (صح)

అయిషహ్ (ర) ఇలా అంటున్నారు : నా రమజాన్ ఉపవాసాలు తప్పిపోయేవి. అయితే షాబాన్ కంటే ముందు వాటిని పూర్తి చేసుకునే అవకాశం నాకు లభించేది కాదు. (బుఖారీ, ముస్లిమ్)

★ మరణించినవారి తప్పిపోయిన ఉపవాసాలు వారి వారసులు పూర్తిచేయాలి :-

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ) متن عليه

అయిషహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచించారు : "ఒకవ్యక్తి మరణించి ఉండి అతనిపై రమజాన్ ఉపవాసాలు మిగిలి ఉంటే, అతని వారసుడు వాటిని పూర్తిచేయాలి. (ముత్తఫకున్ అల్లైహి)

★ అదనపు ఉపవాసాలను పూర్తి చేయడం తప్పనిసరి కాదు :-

عَنْ أُمِّ هَانِيَةَ قَالَتْ: لَمَّا كَانَ يَوْمَ الْفَتْحِ - فَتْحَ مَكَّةَ - جَاءَتْ فَاطِمَةُ فَجَلَسَتْ عَنْ يَسَارِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأُمُّ هَانِيَةَ عَنْ يَمِينِهِ قَالَتْ: فَجَاءَتْ الْوَلِيدَةُ بِإِنَاءٍ فِيهِ شَرَابٌ فَشَرِبْتُ مِنْهُ ثُمَّ نَزَلَتْ أُمُّ هَانِيَةَ فَشَرِبْتُ مِنْهُ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! لَقَدْ أَفْطَرْتُ وَكُنْتُ صَائِمَةً، فَقَالَ لَهَا: (أَكُنْتِ تَقْضِينَ شَيْئًا؟) قَالَتْ: لَا، قَالَ: فَلَا يَضُرُّكَ إِنْ كَانَ تَطَوُّعًا) رواه ابوداود (صح)

ఉమ్మైహనీ (ర) ఉల్లేఖన :- మక్కా విజయం నాడు ఫాతిమ (ర) వచ్చి ప్రవక్త (స) ఎడమవైపున కూర్చున్నారు. నేను ప్రవక్త (స) కు కుడివైపున కూర్చున్నాను. ఇంతలో సేవకురాలు, ఒక గిన్నె తీసుకొని వచ్చింది. అందులో ఏదో త్రాగేపానీయం ఉంది. సేవకురాలు ఆ గిన్నెను ప్రవక్త (స) కు ఇచ్చింది ప్రవక్త (స) కొంతత్రాగాడు. తరువాత ఆ గిన్నెను నాకిచ్చారు. నేను కూడా కొంతత్రాగి. ఇలా విన్నవించుకున్నాను "ఈరోజు నేను ఉపవాసం ఉన్నాను. నేను ఉపవాసం విరమించాను. అప్పుడు ప్రవక్త (స) "తప్పిపోయిన ఉపవాసాలు పాటించావా? "అని అడిగారు. దానికి నేను "లేదు" అని సమాధానం ఇచ్చాను. అప్పుడు ప్రవక్త (స) అదనపు ఉపవాసం అయితే మరేం పర్వాలేదు "అని అన్నారు. (అబూదావూద్)

ఉపవాస స్థితిలో చేయగలపనులు

★ మరచి, పొరపాటునల్ల తిన్నా, త్రాగినా, ఉపవాసం భంగంకాదు :-

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا نَسِيَ فَأَكَلَ وَشَرِبَ فَلَيْتِمَ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ) رواه البخاري

అబూహురైరహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా ఉపదేశించారు. “ఎవరైనా మరచి, పొరపాటున తిన్నా, త్రాగినా తన ఉపవాసాన్ని వూర్తి చేసుకోవాలి. ఎందుకంటే అతనికి అల్లాహ్ తినిపించాడు, త్రాపించాడు. (బుఖారీ)

★ మిశ్వాక్ చేయటంవల్ల ఉపవాసం భంగం కాదు :-

عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَاكُ وَهُوَ صَائِمٌ مَا لَا أَحْصِي أَوْ أُغْدُ. رواه البخاري

అమిర్ బిన్ రబీఅ (ర) ఉల్లేఖన :- నేను ప్రవక్త (స) ను ఉపవాసస్థితిలో మిశ్వాక్ చేయటం ఎన్ని సార్లు చూసానంటే వాటిని లెక్కపెట్టలేను. (బుఖారీ)

★ ఎండవేడికి ఉపవాసకులు తలపై నీళ్ళు వేసుకోవచ్చు. దానివల్ల ఉపవాసానికి ఎటువంటి భంగం కలుగదు :-

عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعَرَجِ يَصُبُّ عَلَى رَأْسِهِ الْمَاءَ وَهُوَ صَائِمٌ مِنَ الْعَطَشِ أَوْ مِنَ الْحَرِّ. رواه البهقي

అబూబకర్ బిన్ అబ్దుర్రహ్మాన్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) అనుచరుల్లో ఒకరు “నేను ప్రవక్త (స) ను ఉపవాసస్థితిలో ఎండవేడికి, లేదా దాహంవల్ల తలపై నీళ్ళు వేసుకోవటం చూసాను. అని తెలిపారు. (అబూదావూద్)

★ ఉపవాసస్థితిలో మాత్ర ద్వారంగుండా పలువని ద్రవంవెలువడినా, స్థలనంవల్ల వీర్యం వెలువడినా ఉపవాసం భంగము కాదు :-

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَعِكْرِمَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: الصَّوْمُ مِمَّا دَخَلَ وَيَسَّ مِمَّا خَرَجَ رواه البخاري

అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అబ్బాస్ (ర) మరియు ఇక్రమ (ర)ల ఉల్లేఖన :- ఏదైనా వస్తువుశరీరంలో ప్రవేశించటం వల్ల ఉపవాసం భంగం అవుతుంది, శరీరం నుండి వెలువడితే కాదు. (బుఖారీ)

★ తలకు నూనె రాసినా, తల దువ్వుకున్నా, కళ్ళకు సుర్మ వూసుకున్నా ఉపవాసంభంగం కాదు, వండిన కూర రుచిచూచినా, ఉమ్మి మ్రింగినా ఉపవాసం భంగం కాదు. ఈగ గొంతులోకి వెళ్ళినా, దాన్ని బయటకు తీసినా ఉపవాసం భంగంకాదు :-

قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: إِذَا كَانَ صَوْمُ أَحَدِكُمْ فَلْيُصْبِحْ دَهْنًا مَرَّجَلًا قَالَ الْحَسَنُ: لَا بَأْسَ بِالسُّعُوطِ لِلصَّائِمِ إِنْ لَمْ يَصِلْ إِلَى حَلْقِهِ وَيَكْتَجِلْ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: لَا بَأْسَ أَنْ يَتَّعَمَ الْقِدْرَ أَوْ التَّيْلَ قَالَ عَطَاءٌ يَتَلَعُ رَيْفَةً قَالَ الْحَسَنُ: إِنْ دَخَلَ حَلْقُهُ الذَّبَابُ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ

అబ్దుల్లాహ్ బిన్ మస్ ఊద్ (ర) ఇలా అన్నారు: “మీరు ఉపవాసం ఉన్నప్పుడు తలకు నూనె రాసు కోవాలి. తలదువ్వు కోవాలి.” హసన్ (ర) ఇలా అన్నారు: “ఉపవాసస్థితిలో ఉన్నవ్యక్తి ముక్కులో మందు వేసుకోవచ్చు అయితే అది గొంతువరకు వెళ్ళకుండా జాగ్రత్తపడాలి. అంతే కాక సుర్మ (కాటుక) కూడా ఉపయోగించవచ్చు. అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అబ్బాస్ (ర) ఇలా అన్నారు.” ఉపవాసస్థితిలో, వండిన కూర, ఇతర వదార్దాల రుచి చూడటంలో ఎలాంటి అభ్యంతరము లేదు. అలాఅ (ర) ఇలా అన్నారు. “ఉపవాసకులు తమ ఉమ్మిని మ్రింగవచ్చు.” హసన్ (ర) ఇలా అన్నారు. “ఉపవాసకులు గొంతులో ఈగవెలిపాతే ఎలాంటి అభ్యంతరము లేదు. (బుఖారీ)

★ అపరిశుద్ధ స్థితి (జనాబత్)లో ఉన్నవ్యక్తి ఆలస్యంగా మేల్కొంటే సహారీ భుజించి స్నానం చేసుకోవాలి. అయితే సహారీ భుజించబానికి ముందు వుజూచేసుకోవాలి :-

عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَأَبِي فَدَخَبْتُ مَعَهُ حَتَّى دَخَلْنَا عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْ كَانَ لِيُصْبِحَ جُنُبًا مِنْ جَمَاعٍ غَيْرِ احْتِلَامٍ ثُمَّ يَصُومُهُ ثُمَّ دَخَلْنَا عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ فَقَالَتْ مِثْلَ ذَلِكَ. رواه البخاري

అబూబకర్ బిన్ అబ్దుర్రహ్మాన్ (ర) ఉల్లేఖన :- “నేనూ, మా తండ్రి గారు ఆయిషా (ర) వద్దకు వచ్చాము. అప్పుడు ఆమె ఇలా అన్నారు.” ప్రవక్త (స) స్థలనము వల్ల కాక, సంభోగము కారణంగానే అపరిశుద్ధ స్థితిలో మేల్కొనే వారు. స్నానం చేయకుండానే సహారీ భుజించే వారు. “అని నేను సాక్ష్యం ఇస్తున్నాను.” ఆతరువాత మేమిద్దరం ఉమ్మెసల్మా (ర) వద్దకు వచ్చాము. ఆమె కూడా ఇలాగే అన్నారు. (బుఖారీ)

★ ఎండవేడివల్ల ఉపవాసకులు స్నానం చేయవచ్చు, నోట్లో నీళ్ళు తీసుకొని వుక్కిలింపవచ్చు. :-

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: هَمَّشْتُكَ فَقَبَّلْتُ وَأَنَا صَائِمٌ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَنَعْتُ الْيَوْمَ أَمْرًا عَظِيمًا قَبَّلْتُ وَأَنَا صَائِمٌ. فَقَالَ: أَرَأَيْتَ لَوْ مَضَمْتُ مِنَ الْمَاءِ وَأَنْتَ صَائِمٌ. قُلْتُ: لَا بَأْسَ بِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَهْ؟ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ (ج)

ఉవార్ (ర) ఉల్లేఖన :- ఒకనాడు నేను ఉవవాసస్థితిలో నా భార్యను ముద్దు పెట్టుకున్నాను. ఆతరువాత ప్రవక్త (స) తో ఇలా విన్నవించుకున్నాను. “ఈ వేళ నేను చాలా పెద్ద పాఠపాటు చేసాను, ఉవవాసస్థితిలో భార్యను ముద్దుపెట్టుకున్నాను.” అప్పుడు ప్రవక్త (స) “ఒక వేళ నీవు ఉవవాసస్థితిలో నోట్లో నీళ్ళు తీసుకొని వుక్కిలిస్తే, అని అన్నారు. అప్పుడు నేను “వుక్కిలించడంలో అభ్యంతరం ఏమిటి? “అని అన్నాను నానికి ప్రవక్త (స)” మరి ఎందులో అభ్యంతరం ఉంది” అని సమాధానం ఇచ్చారు. (అహ్మద్, అబూదావూద్)

లైలతుల్ ఖదీర్ (మహాశుభరాత్రి)

ప్రత్యేకతలు, సమస్యలు

★ **లైలతుల్ ఖదీర్లో చేసే ప్రార్థన వెనుకటి పాపాలను చెరిపివేస్తుంది. :-**

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَإِحْسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. تَمَّتْ عَلَيْهِ

అబూహురైరహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ఎవరు నమ్మకంతో శ్రద్ధా భక్తులతో ఖదీర్ రాత్తులలో ప్రార్థన చేస్తారో, వారి వెనుకటి పాపాలు క్షమించబడతాయి.

(బుఖారీ, ముస్లిమ్)

★ **ఖదీర్ రాత్రులను పొందని వారు దురదృష్టవంతులు. :-**

وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلَ رَمَضَانَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِنَّ هَذَا الشَّهْرُ قَدْ حَضَرَكُمْ وَفِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ مِنْ حَرَمِهَا فَقَدْ حُرِّمَ الْخَيْرُ كُلُّهُ وَلَا يُحْرَمُ خَيْرٌهَا إِلَّا كُلُّ مَحْرُومٍ) رَوَاهُ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ (ج)

అనస్ బిన్ మాలిక్ (ర) ఉల్లేఖన :- రమజాన్ మొదలయిన సందర్భంగా ప్రవక్త (స) ఇలా హితబోధ చేసారు. “మీవద్దకు వచ్చిన ఈ మాసంలో ఒక శుభరాత్రి ఉంది. ఇది వేయి నెలల కంటే గొప్పది. దీన్ని పొందనివాడు మంచికి దూరమయ్యాడు. దీన్ని కేవలం దురదృష్టవంతులే పొందలేరు.” (ఇబ్నెమాజ)

★ **ఖదీర్ రాత్రిని రమజాన్ చివరి దశలోని బేసి రాత్తులలో వెదకాలి. :-**

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (تَجَرُّوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوَتْرِ مِنَ الْعَشْرِ الْآخِرِ مِنْ رَمَضَانَ) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

అయిషహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- ప్రవక్త (స) ఇలా హితబోధచేసారు రమజాన్ చివరి దశలోని బేసి రాత్తులలో ఖదీర్ రాత్రిని వెదకండి. (బుఖారీ)

వివరణ :- కొందరు ముస్లిములు అయిదు రాత్రులలో ఏ రాత్రిలోనైనా జాగరణ ప్రార్థనలు, నమాజులు చేస్తే సరిపోతుందని లైలతుల్ ఖదీర్ని పొందగల మని భావిస్తారు. ఇదే నిజమయితే ప్రవక్త (స) నిర్ణయించి తెలియపరచేవారు. కాని ప్రవక్త (స) కూ ఈవిషయం తెలియదు. అందువల్లే 5 బేసి రాత్రుల్లో లైలతుల్ ఖదీర్ని వెదకండి అని ఆదేశించారు. 5 రాత్రులలో మెల్కొని ప్రార్థనలు సలిపిన వారికి లైలతుల్ ఖదీర్ తప్పకుండా లభిస్తుంది. అల్లాహ్ మనందరికీ 5 రాత్రులు మెల్కొని ప్రార్థించే, నమాజులను ఆచరించే భాగ్యాన్ని ప్రసాదించుగాక. ఆమీన్.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ شَدَّ مِزْرَاهُ وَاحَى لَيْلَهُ وَأَيَّقَطُ أَهْلَهُ. تَمَّتْ عَلَيْهِ

అయిషహ్ (ర) ఉల్లేఖన :- రమజాన్ చివరి దశ ప్రారంభమవగానే ప్రవక్త (స) ప్రార్థనానిమిత్తం నడుం బిగిస్తారు. రాత్రులు మెల్కొనే ఉంటారు. ఇంకా తన భార్యబిడ్డలనూ మెల్కొలుపుతారు. (బుఖారీ, ముస్లిమ్)

★ **పవిత్ర రమజాన్ మాసంలో ప్రవక్త (స) ఖుర్ఆన్ వఠనం, దానధర్మాలు**

చాలా అధికంగా చేసేవారు. :-

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ وَكَانَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَلْقَاهُ كُلَّ لَيْلَةٍ فِي رَمَضَانَ حَتَّى يَسْلَخَ يَعْزُضُ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقُرْآنَ، فَبِإِذَا لَقِيَهِ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ أَجْوَدَ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ. تَمَّتْ عَلَيْهِ

అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అబ్బాస్ (ర) ఉల్లేఖన :- “ప్రవక్త (స) ప్రజలకు మేలుచేకూర్చుండంలో చురుకుగా పాల్గొనేవారు. ముఖ్యంగా రమజానులో జిబ్రయీల్ (అ) వచ్చి ప్రవక్త (స) తో కలిసిన తరువాత మరి చురుగ్గా పాల్గొనేవారు. రమజానులో జిబ్రయీల్

(అ) ప్రతిరాత్రి ప్రవక్త (స)ను కలిసేవారు. ప్రవక్త (స) రమజాన్ ముగిసేవరకు అతనికి ఖుర్ఆన్ వినిపించేవారు. జిబ్రియిల్ ప్రవక్త (స)ను కలిసినప్పుడు ప్రవక్త (స) దాన ధర్మాలు తీవ్రగాలులకంటే తీవ్రంగా ఉండేవి. (బుఖారీ, ముస్లిం)

★ ఖుద్ రీ రాత్రులలో ఈదులను పఠించడం ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం:-

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ عَلِمْتُ أَيَّ لَيْلَةٍ لَيْلَةَ الْقَدْرِ مَا أَقْرَأُ فِيهَا؟ قَالَ: (قَوْلِي اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفْوٌ تَحِبُّ الْعَفْرَ فَاعْفُ عَنِّي)
 رواه الترمذی (ج)

ఆయిషహ్ (ర) ఉల్లేఖన:- నేనిలా విన్నవించుకున్నాను “ఓ అల్లాహ్ ప్రవక్తా! ఒక వేళ నేను లైలతుల్ ఖుద్ రీ (మహాశుభరాత్రిని) పొందితే ఏ దుఆను పఠించాలి? ప్రవక్త (స) ఇలాసమాధానం ఇచ్చారు, ఇలా ప్రార్థించు “ఓ అల్లాహ్ నీవు క్షమించేవాడవు, క్షమావణ అంటే నీకు చాలా ఇష్టం, అందువల్ల మరి నన్ను క్షమించు. (తిర్మిజి)

ఫిత్రా దాన ధర్మాలు

★ ఫిత్రా దాన ధర్మాలు తప్పనిసరివిధి, ఉపవాసస్థితిలో దొర్లిన తప్పులనుండి తననుతాను పరిశుద్ధపరచటమే ఫిత్రా దాన ధర్మాల ముఖ్య ఉద్దేశ్యం, జకాత్ దానానికి హక్కు దారులే ఫిత్రా దానానికి కూడా హక్కు దారులు:-

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللُّغْرِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسْكِينِ فَمَنْ أَدَّاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ فَهِيَ زَكَاةٌ مَقْبُولَةٌ، وَمَنْ أَدَّاهَا بَعْدَ الصَّلَاةِ فَهِيَ صَدَقَةٌ مِنَ الصَّدَقَاتِ.
 رواه احمد وابن ماجه (ج)

ఇబ్నె అబ్బాస్ (ర) ఉల్లేఖన:- ప్రవక్త (స) ఫిత్రా దాన ధర్మాల్ని ఉపవాసకులను వారి వల్ల దొర్లిన అసభ్యకరమైన, ఆశ్చలమైన పొరపాట్ల నుండి పరిశుద్ధ పరచటానికి ఇంకా అభాగ్యుల ఆహార ఏర్పాట్ల కొరకు విధించటం జరిగింది. ఎవరు పండుగ నమాజుకు ముందు చెల్లిస్తే అతని దానం ఫిత్రా దానంగా స్వీకరించబడుతుంది. మరెవరు పండుగ నమాజు తర్వాత చెల్లిస్తే అతని ఫిత్రా దానం సాధారణ దానంగా స్వీకరించబడుతుంది. (అహ్మద్, ఇబ్నె మాజ)

★ ఫిత్రా దానం ఒక సాఅతు సమానం. అంటే రెండున్నర కిలో గ్రాములు, లేదా పావు తక్కువ మూడు సేర్లు, ఫిత్రా దానం ప్రతిముస్లిం స్వతంత్రుడు,

బానిస, పురుషుడు, (స్త్రీ, చిన్న, పెద్ద, ఉపవాసకులు, ఉపవాసం లేనివారు, ధనవంతులు, పేదవారు అందరిపై విధించ బడింది:-

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ مِنْ رَمْضَانَ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ وَالذَّكْرِ وَالْأُنْثَى وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ. مَتْنٌ عَلَيْهِ

ఇబ్నె ఉమర్ (ర) ఉల్లేఖన:- ప్రవక్త (స) ఒకసాఅ-ఖర్జూరాన్ని, లేదా ఆహార ధాన్యాల్ని ప్రతి బానిస, స్వతంత్రుడు (స్త్రీ, పురుషుడు, చిన్న, పెద్ద, ప్రతిముస్లిం) పై ఫిత్రా దానంగా నిర్ణయించారు. (బుఖారీ, ముస్లిం)

★ ఫిత్రా దానం ఆహార ధాన్యాల రూపంలో చెల్లించటం శ్రేష్టమైనది, గోధుమలు, బియ్యం, జొన్నలు, ఖర్జూరం, ద్రాక్ష లేదా పనీర్ లలో ఏది వాడుకలో ఉంటే దాన్నే ఇవ్వాలి:-

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا نَخْرُجُ زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ طَعَامٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ أَقِطٍ أَوْ صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ. مَتْنٌ عَلَيْهِ

అబూ సయీద్ (ర) ఉల్లేఖన:- మేము ఫిత్రా దానంగా ఒకసాఅ ఆహార ధాన్యాలను లేదా ఒకసాఅ ఖర్జూరం లేదా ఒకసాఅ జొన్నలు లేదా ద్రాక్షలేదా ఒకసాఅ పనీర్ చెల్లించే వాళ్ళం. (బుఖారీ, ముస్లిం)

ఈద్ (పండుగ) నమాజుల సిద్ధాంతాలు.

★ ఈదుల్ ఫిత్ర (పండుగ) నమాజుకు వెళ్ళే ముందు ఏదైనా తీసి వస్తున్న చిని వెళ్ళటం ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం:-

وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَغْتَوِزُ يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَأْكُلَ تَمْرَاتٍ وَيَأْكُلَهُنَّ وَتَرًا. رواه البخاري (ج)

అనస్ బిన్ మాలిక్ (ర) ఉల్లేఖన:- “ప్రవక్త (స) ఈదుల్ ఫిత్ర (పండుగ) నాడు ఖర్జూరం తినకుండా ఈద్ గాహ్ (పండుగ నమాజు స్థలం)కు వెళ్ళేవారు కారు. ప్రవక్త (స) ఖర్జూరం వండ్లను బేసినంఖ్యలో ఆరగించేవారు. (బుఖారీ)

★ ఈద్ నమాజును పట్టుణానికి వెలుపల విశాల మైదానంలో ఆచరించుట ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం, ఈద్ నమాజు కొరకు స్త్రీలు కూడా వెళ్ళాలి:-

وَعَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَخْرُجَ الْحَيْضَ يَوْمَ الْعِيدَيْنِ وَذَرَأَاتِ الْخُدُورِ فَيَشْهَدُنَّ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَدَعَوْتَهُمْ وَتَعَزَّلَ الْحَيْضُ عَنْ مُصَلَّاهُنَّ . متن عليه

ఉమ్మె అతియ (ర) ఉల్లేఖన :- పండుగ దినములలో నమాజ్ స్థలానికి రుతుస్రావస్థితిలో ఉన్నవారిని, లేని వారి నీ స్త్రీలందరినీ తీసుకు రమ్మని ప్రవక్త (స) మమ్మల్ని ఆదేశించారు. వారు ముస్లిములతో పాటు నమాజులో పాల్గొంటారు. అయితే రుతుస్రావంలో ఉన్న స్త్రీలు మాత్రం నమాజు చదవరాదు. (బుఖారీ, ముస్లిమ్)

★ ఈద్ నమాజులో 12 తక్ బీర్లు పలుకుట ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం మొదటి రకాత్లో సూరెఫాతిహా పఠనానికి ముందు 7 తక్ బీర్లు, రెండవ రకాత్లో సూరె ఫాతిహా పఠించటానికి ముందు 5 తక్ బీర్లు పఠకాలి.

عَنْ نَافِعِ مَوْلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: شَهِدْتُ الْأَضْحَى وَالْفِطْرَ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ فَكَبَّرَ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى سَبْعَ تَكْبِيرَاتٍ قَبْلَ الْقِرَاءَةِ وَفِي الْآخِرَةِ خَمْسَ تَكْبِيرَاتٍ قَبْلَ الْقِرَاءَةِ . رواه مالك

అబ్దుల్లాహ్ బిన్ ఉమర్ విడుదల చేసిన నాఫె (ర) ఉల్లేఖన :- “నేను అబూ హురైరహ్ (ర) వెంట ఈదుల్ ఫిత్, ఈదుల్ అజ్జా, రెండు నమాజులలోనూ పాల్గొన్నాను. అబూ హురైరహ్ (ర) మొదటి రకాత్లో పఠనానికి ముందు 7 తక్ బీర్లు, రెండవరకాత్లో పఠనానికి ముందు 5 తక్ బీర్లు పఠికారు. (మాలిక్)

పండుగల తక్ బీర్లు

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

అల్లాహు అఖ్బర్, అల్లాహు అఖ్బర్, లా ఇలాహా అల్లాహ్ అందరికన్నా గొప్పవాడు, అల్లాహ్ అందరికన్నా గొప్పవాడు, అల్లాహ్ తప్ప
ఇల్లాహు అఖ్బర్, అల్లాహు అఖ్బర్
ఆరాధ్యుడు ఎవరూ లేరు. అల్లాహ్ అందరికన్నా గొప్పవాడు. అల్లాహ్ అందరికన్నా గొప్పవాడు.

ఈ హాజీ 2 పెళ్లెలప్పుడు మరియు ఈ హాజీ మంది నామ వచ్చెలప్పుడు బిర్లుగా తక్ బీర్లు చెడుతుంటావు అంది.
(అక్షర పండుగల 13 తక్ బీర్లు ముందు అంటే జిత్ హజ్జ్ 9వ రోజు పఠనం మంది, జిహ్వా 13వ రోజు అనర్ తర్వాత వరకు ప్రతి ఇద్దో మూజ్ తర్వాత అంటారు అయినా సామాన్యంగా అయినా సరే 13 తక్ బీర్లు తక్ బీర్లు చెడవారి. ఈ దినము అయ్యాను తక్ బీర్లు అంటారు).

وَلِلَّهِ الْحَمْدُ
వలిల్లాహ్ లి హమ్ద్
స్తోత్రాలన్నీ అల్లాహ్ కొరకే (అర్వాఅబ్దులైర్)

ఉవవాసకులు చేయకూడని పనులు

1. ఉవవాసస్థితిలో వరోక్షనింద, అసత్యంపలుకుట, దుర్బాషలాడుట, తగాదాలు, కలహాలు, చాడీలు మొదలైన వాటికి దూరంగా ఉండాలి. (బుఖారీ),
2. ఉవవాసస్థితిలో అసభ్యకరంగా ప్రవర్తించటం, అశ్లీల విషయాలు చర్చించటం మొదలయినవి చేయరాదు. (ఇబ్నెఖుజైమ),
3. తనపై అదుపులేని వ్యక్తి ఉవవాసస్థితిలో తన భార్యను ముద్దుపెట్టుకోవటంగానీ, కౌగలించుకోవటంగానీ చేయరాదు. (బుఖారీ)
4. ఉవవాస స్థితిలో చెడులకు దూరంగా ఉండాలి. ఎందుకంటే తన జీవితాన్ని పరిశుద్ధం, పవిత్రం చేయటమే ఉవవాస లక్ష్యం.
5. ఉవవాస స్థితిలో వుక్కిరించినపుడు, ముక్కు శుభ్రం చేసినపుడు నీరు గొంతువరకు వెళ్ళకుండా చూడాలి (అబూదావూద్, తిర్మిజి),
6. ఉవవాసంవల్ల కలిగే ఇబ్బందుల్ని సంతోషంగా భరించాలి. ఉవవాస తీవ్రతను, బలహీనతను ఇతరులతో చెప్పుకుంటూ ఉవవాసాన్ని అవమానపరచరాదు.
7. ఉవవాస స్థితిలో సిగ్గుమాలిన పనులు చేయరాదు, అల్లర్లు, గందరగోళాలు సృష్టించరాదు. తిట్లకు దిగరాదు. (బుఖారీ)

ఉవవాసాన్ని భంగం చేసే విషయాలు

1. ఉవవాస స్థితిలో సంభోగించటంవల్ల ఉవవాసం భంగమవుతుంది. దీనికి పరిహారమూ, పూర్తి చేసుకోవటమూ రెండూ ఉన్నాయి. (బుఖారీ, ముస్లిం)
2. దీనికి పరిహారం ఒక బానిసకు స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వాలి. లేదా రెండు నెలలు నిరంతరంగా ఉవవాసాలు ఉండాలి. లేదా 60 మంది పేదలకు అన్నం పెట్టాలి. (బుఖారీ, ముస్లిం)
3. కోరివాంతు చేసుకుంటే ఉవవాసం భంగమవుతుంది. దాన్ని పూర్తి చేసుకోవాలి. (అబూదావూద్, ఇబ్నెమాజ)
4. వాంతు దానంతట అదే వస్తే ఉవవాసం భంగం కాదు. (అబూదావూద్, ఇబ్నెమాజ)
5. రుతుస్రావం, ప్రసవంతరువాతిదశ ప్రారంభం అయితే ఉవవాసం భంగమవుతుంది ఉవవాసాన్ని పూర్తి చేసుకోవాలి నమాజులను పూర్తి చేయనక్కరలేదు. (బుఖారీ)

ఉపవాసం పాటించకూడని దినములు

1. ఈదుల్ ఫిత్రి మరియు ఈదుల్ అజ్హా దినాలలో ఉపవాసాలు నిషేధించబడ్డాయి. (బుఖారీ)
2. ప్రత్యేకంగా శుక్రవారం నాడు ఉపవాసం పాటించడం నిషిద్ధం. (ముస్లిం)
3. రమజాన్ కు స్వాగతంగా ఉపవాసాలు పాటించడం నిషిద్ధం. (ముస్లిం)
4. ఇతర దినాల్లో క్రమంగా ఉపవాసాలు పాటించటం నిషిద్ధం. (బుఖారీ, ముస్లిం)
5. హాజీ అరఫాత్ లో 9 జిల్ హిజ్జామ్ (అరఫనాడు) ఉపవాసం పాటించటం నిషిద్ధం, (బుఖారీ, ముస్లిం)
6. షాబాన్ సగంనెల గడచిపోయిన తరువాత ఉపవాసాలు పాటించటం నిషిద్ధం. (తిర్మిజి)
7. స్త్రీ తన భర్త అనుమతి లేకుండా ఉపవాసం పాటించటం నిషిద్ధం. (బుఖారీ)
8. ప్రత్యేకంగా శనివారంనాడు ఉపవాసం పాటించటం నిషిద్ధం. (ఇబ్నఖుజైమ్)

అదనపు ఉపవాసాలు

1. అదనపు ఉపవాసాలు (నఫిల్) నరకవిముక్తికి దోహదపడతాయి. (బుఖారీ, ముస్లిం)
2. ప్రతి సంవత్సరం షవ్వాల్ లో 6 ఉపవాసాలు పాటిస్తే జీవితమంతా ఉపవాసం ఉన్నట్లే. (ముస్లిం, అబూదావూద్, నసాయి, తిర్మిజి)
3. ప్రతినెల వెన్నెల రాత్రులు అంటే 13,14,15 తేదీలు ఉపవాసం పాటిస్తే జీవితమంతా ఉపవాసం ఉన్నట్లే. (ముస్లిం)
4. ప్రయాణంలో అదనపు ఉపవాసం ఉండవచ్చు. (నసాయి)
5. ప్రవక్త (స) సోమవారం, గురువారం దినాల్లో ఉపవాసం పాటించటం అంటే ఎంతో ఇష్టపడేవారు. (తిర్మిజి)
6. ప్రవక్త (స) ఇతర నెలలకంటే షాబాన్ లో అధికంగా ఉపవాసాలు పాటించేవారు (బుఖారీ, ముస్లిం)
7. అదనపు ఉపవాసాలు రోజు వీడిరోజు పాటించడం చాలామంచిది. (బుఖారీ, ముస్లిం)

